

PROCESUIRANJE KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE U BOSNI I HERCEGOVINI: PROBLEMI U TUŽITELJSKOJ PRAKSI

Autorica: Azra Kučić

Polazeći od postojeće zakonske regulative koja se odnosi na krivična djela počinjena iz mržnje, Analitika je provela istraživanje s ciljem da identificira neke od ključnih problema sa kojima se tužitelji u Bosni i Hercegovini suočavaju u praksi procesuiranja ovih krivičnih djela. Istraživanje je pokazalo da se problemi javljaju već na početku istrage, i to zbog nedostataka u policijskim izvještajima. Poteškoće za tužitelje i policiju uzrokuje i nepostojanje zvaničnih indikatora za prepoznavanje predrasude kao motiva. Nadalje, postoji percepcija sveprisutnosti različitih manifestacija mržnje i predrasuda, što dovodi do poteškoća u razlikovanju bitnih od manje bitnih incidenata počinjenih iz mržnje. Prisutni su i problemi praktične prirode, među kojima prednjači nedostatak edukacije iz ove oblasti, te nedostupnost relevantne literature i primjera iz uporedne sudske prakse. Značajan faktor koji utječe na neadekvatno procesuiranje krivičnih djela počinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini su i strukturalni problemi, koji se ogledaju u nepostojanju protokola o postupanju u ovim predmetima, te manjku saradnje tužiteljstava i policije sa akterima civilnog društva.

GLAVNI NALAZI

1. UVOD

Zločini iz mržnje razlikuju se od "običnih" krivičnih djela po tome što se kao motiv počinjenja javlja predrasuda. To znači da je oštećeni izabran na osnovu percepcije počinitelja o pripadnosti oštećenog određenoj grupi s kojom dijeli zaštićene karakteristike (rasa, religija, nacionalna pripadnost, jezik ili seksualna orientacija).¹ Cilj ovih krivičnih djela nije samo djelovanje prema oštećenom, već djelovanje prema određenoj grupi, te je konkretni oštećeni u

perspektivi počinitelja u pravilu zamjenjiv drugim pripadnikom iste grupe.

Svaki od važećih krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini – Krivični zakon Bosne i Hercegovine (BiH), Brčko Distrikta BiH (BDBiH) i entiteta – Federacije Bosne i Hercegovine (FBIH) i Republike Srpske (RS) – ova djela regulira na tri načina:

- kao krivično djelo izazivanja mržnje, razdora i netrpeljivosti²;
- mržnja, odnosno predrasuda kao motiv, propisana je kao kvalifikatorna okolnost

¹ OSCE/ODIHR, *Hate Crimes in the OSCE Region – Incidents and Responses: Annual Report for 2009* (Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010), str. 6.

² Premda se ovo krivično djelo obično izdvaja i smatra različitim od krivičnih djela počinjenih iz mržnje, budući da je, suštinski, riječ o kriminaliziranju određenih oblika govora mržnje u širem smislu, ova studija, ali i projekt u okviru kojeg je nastala, obuhvata i izazivanje mržnje, razdora ili netrpeljivosti. Ključni razlog za takav pristup leži u tome što je riječ o srodnim konceptima koji se u praksi procesuiranja ovih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini često (neopravdano) mijesaju.

KLJUČNE PREPORUKE

- Izrada obavezujućeg protokola o postupanju u predmetima zločina iz mržnje, kojim bi se regulirale obaveze nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju, procesuiranju i praćenju rezultata u ovom domenu.
- Formiranje jedinstvene liste indikatora za prepoznavanje predrasude kao motiva za policiju i tužiteljstva.
- Provođenje adekvatne i sveobuhvatne edukacije svih sudionika krivičnog postupka iz oblasti zločina iz mržnje, uključujući i osiguravanje potrebne literaturu i informacija o ključnim predmetima iz uporedne sudske prakse.
- Uspostava saradnje tužiteljstva i policije sa organizacijama civilnog društva i upotreba koncepta “policije u zajednici” za prevenciju i procesuiranje zločina iz mržnje.

za niz kvalificiranih oblika krivičnih djela (npr. teško ubistvo iz predrasuda);

- mržnja je propisana kao otežavajuća okolnost pri odmjeravanju kazne za sva krivična djela.

Ova je oblast normirana i zakonima o javnom redu i miru u RS-u i BDBiH, kao i odgovarajućim kantonalnim zakonima u FBiH, kojima se propisuje da određeni oblici poнаšanja koji vrijeđaju nacionalne, vjerske i slične osjećaje građana u javnosti predstavljaju prekršaj.

Pored zakonskog okvira, koji u Bosni i Hercegovini još nije u potpunosti dovršen i usklađen³, za uspješno procesuiranje ovih djela potrebno je riješiti niz konkretnih problema u provedbi zakona. Ovo je naročito značajno u bosanskohercegovačkom kontekstu, gdje su zločini iz mržnje posebno opasni jer imaju potencijal da rasplamsaju već postojeće napetosti, te otežaju uspostavljanje povjerenja i oporavak društva u cjelini.

Polazeći od postojećeg zakonskog okvira, i posmatrajući ga iz perspektive prakse, odnosno iz perspektive tužitelja kao nositelja krivičnog gonjenja, ovaj *policy brief*⁴ nastoji ukazati na ključne probleme sa kojima se tužitelji suočavaju prilikom procesuiranja

zločina iz mržnje, te identificirati neke od ključnih koraka koje je potrebno učiniti da se ti problemi prevaziđu. Posebna pažnja posvećena je identificiranju glavnih razloga, odnosno faktora koji utječu na nedovoljno procesuiranje krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Kao osnovni izvori saznanja u tom smislu poslužili su nalazi fokus grupe i obavljeni intervjuji sa tužiteljima i određenim brojem policijskih službenika. Tamo gdje je bilo svrshodno, korišteni su i teorijski uvidi i iskustva drugih zemalja u ovoj oblasti.

2. KLJUČNI IZAZOVI U PROCESUIRANJU ZLOČINA IZ MRŽNJE

2.1. Nedostaci u policijskim izvještajima

Imajući u vidu njihove ovlasti i dužnosti, policijski su službenici obično prve osobe koje registriraju činjenice iz kojih proizlaze elementi bića krivičnog djela. S obzirom na to da se zločin iz mržnje razlikuje od “običnih” krivičnih djela samo po postojanju predrasude kao motiva, eventualni propusti u registriranju predrasude mogu se negativno odraziti na daljnji tok istrage i pravnu kvalifikaciju djela. Većina konsultiranih tužitelja ističe da, ako u policijskom izvještaju nisu

³ Naročito se u tom smislu ističu nedostaci u KZFBiH – pored ostalih, i činjenica da ovaj zakon još uvijek propisuje vrlo mali broj težih oblika krivičnih djela sa mržnjom kao kvalifikatornom okolnošću.

⁴ Policy brief temelji se na studiji Marija Lučić-Čatić i Amir Bajrić, *Procesuiranje kaznenih djela počinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini: perspektiva tužitelja* (Sarajevo: Analitika, 2013).

eksplisitno naznačeni elementi koji bi ukazivali na predrasudu kao motiv, tretiraju djelo kao "obično" krivično djelo.

2.1.1. Nedovoljna senzibilizacija i potencijalni problem ličnih stavova policajaca

Nedostatak senzibilizacije pripadnika policije o zločinima iz mržnje direktno može utjecati na identificiranje i uključivanje predrasude kao motiva u policijske izvještaje. Ovaj problem uočen je i u drugim državama, gdje svi pripadnici policije ne podržavaju podjednako provođenje zakona o zločinima iz mržnje.⁵ Posljedice nedostatka senzibilizacije mogu se kretati od izostanka truda i neulaganja napora da se shvati suština normi do namjernog ignoriranja ponašanja koja se mogu podvesti pod ove norme.

Senzibilizacijom policajaca moguće je postići da oni adekvatno reagiraju na zločine iz mržnje, odnosno da identificiraju predrasudu kao motiv i unesu je u izvještaj. Međutim, ostaje problem refleksije njihovih ličnih vrijednosnih stavova, koji ih mogu onemogućiti da određeno ponašanje percipiraju kao zločin iz mržnje jer je ono blisko njihovom individualnom vrijednosnom sistemu. To može imati direktnе posljedice na uključivanje diskriminatornog motiva u izvještaje. No, ovaj problem nije karakterističan samo za Bosnu i Hercegovinu jer i u drugim državama lični stavovi i postojeći socijalni konstrukti (socijalna klima u određenom području, vladajuća politička opredjeljenja i sl.) direktno utječu na prepoznavanje i uvrštavanje predrasude kao motiva u policijske izvještaje.⁶

2.1.2. Neispitivanje motiva počinjenja djela

Iako je pitanje "zašto?" jedno od devet tzv. zlatnih pitanja kriminalistike na koje istraživač treba dati odgovore, konsultirani tuži-

telji su mišljenja da se policijski službenici najčešće ne bave ispitivanjem motiva počinitelja. Takav pristup istragama kod zločina iz mržnje predstavlja problem za daljnji rad, naročito kada postoji mogućnost da se konkretno djelo kvalificira kao "obično" krivično djelo.

2.2. Nepostojanje indikatora za prepoznavanje predrasude kao motiva

Prepoznavanje predrasude kao motiva počinjenja predstavlja poteškoću u procesuiranju zločina iz mržnje, kako u Bosni i Hercegovini tako i u drugim državama. Različiti teoretičari i praktičari prepoznali su ovaj problem i pokušali ponuditi odgovarajuća rješenja, koja se i koriste u velikom broju država, a koja mogu poslužiti kao primjeri dobre prakse i za Bosnu i Hercegovinu. Jedan od načina identifikacije predrasude je taj da se motiv posmatra i cjeni kroz prizmu "namjere" (utvrđuje se osnovna uloga predrasude kao motiva u djelu) i "produžetka" (utvrđuje se da li bi krivično djelo bilo počinjeno i bez predrasude kao motiva).⁷ U identifikaciji predrasude kao motiva u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, naprimjer, dominira primjena subjektivnih kriterija (historija počinitelja, njegov odnos sa oštećenim i sl.).⁸

Dakle, iako je u teoriji i u komparativnoj praksi razvijen čitav niz mogućih kriterija za prepoznavanje predrasude kao motiva počinjenja zločina iz mržnje, ovo istraživanje pokazuje da u Bosni i Hercegovini takvi kriteriji nisu definirani u zvaničnim dokumentima koji se odnose na provođenje istraga i procesuiranje krivičnih djela. Iz razgovora sa tužiteljima tokom istraživanja je utvrđeno da je identifikacija predrasude prepuštena njihovoj diskrecionoj ocjeni, koja može ovisiti o njihovom poznavanju ove tematike, kao i o ličnim stavovima.⁹ I dosadašnja

Azra Kuči je diplomirala pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i magistrirala s počastima iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava na Akademiji u Ženevi (stipendistkinja Vlade Švicarske Konfederacije). Članica je Međunarodnog udruženja za krivično pravo (AIDP).

Radila je kao konsultant za Justice Rapid Response, saradnik Specijalne reporterke za pitanja imuniteta pri Komisiji Ujedinjenih naroda za međunarodno pravo, pravni savjetnik u Policijskoj misiji EU u BiH, te kao pravni saradnik u Tužiteljstvu BiH. Trenutno je zaposlena kao pravni konsultant na projektu Američkog udruženja pravnika, Inicijativa za vladavinu prava.

⁵ Jennifer M. Balboni i Jack McDevitt, "Hate crime reporting: understanding police officer perceptions, departmental protocol, and the role of the victim", *Justice Research and Policy*, br. 3 (2001), str. 1-27.

⁶ Ryan D. King, "Hate Crimes: Perspectives on Offending and the Law", u *Handbook on Crime and Deviance*, ur. Marvin D. Krohn, Alan J. Lizotte i Gina Penly Hall (New York: Springer, 2009), str. 534.

⁷ James J. Nolan III i sar. "Learning to See Hate Crimes: A Framework for Understanding and Clarifying Ambiguities in Bias Crime Classification", *Criminal Justice Studies* 17, br. 1 (2004), str. 91–105.

⁸ Liz Dixon i Larry Ray, "Current Issues and Developments in Race Hate Crime", *Probation Journal*, br. 54 (2007), str. 109–124.

⁹ Uporedi: European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *Izvještaj o BiH* (Strasbourg: CoM, 2011), str. 20, par. 20.

sudska praksa iz ove oblasti u Bosni i Hercegovini ukazuje na raznolikost u shvatanju tog elementa krivičnog djela, ali ne nudi mogućnost preciznijeg identificiranja korištenih indikatora.¹⁰

U pogledu načina vođenja istrage u slučajevima kada je identificiran diskriminatorski motiv, konsultirani tužitelji imali su različita mišljenja. Prednjači stav da bi istragu trebalo usmjeriti na počinitelja, ispitati njegov raniji život, raniju kažnjavanost za slična djela, javne istupe u kojima je izražavao predrasude, sudjelovanje u organizacijama i grupama koje propagiraju određenu predrasudu i sl.¹¹ Istraživanje "prethodnih postupanja" počiniteljamog teoretičari smatraju neizostavnim dijelom istrage za dokazivanje predrasude kao motiva.¹² Takav pristup u istrazi, a kasnije i u dokazivanju, može se pronaći i u sudskej praksi u Bosni i Hercegovini.¹³ Prisutno je i mišljenje da bi istragu trebalo voditi u pravcu determiniranja osjećaja žrtve/oštećenog prema djelu.¹⁴

Dakle, iako tužitelji koji su konsultirani u okviru ovog istraživanja razumiju osnovne pravce u kojima se istraga u ovakvim predmetima treba odvijati, postojanje sveobuhvatnih i jasnih smjernica kojima bi se vodili u svakom pojedinom predmetu svakako bi olakšalo istragu.

2.3. Percepcija sveprisutnosti ovih krivičnih djela i poteškoće u razlikovanju bitnih od nebitnih djela

Percepcija o sveprisutnosti zločina iz mržnje veoma je izražena u svim multietničkim državama, pa tako i u Bosni i Hercegovini. Upravo percepcija sveprisutnosti ovih djela uzrokuje probleme policajcima i tuži-

teljima u određivanju da li se određeni incident može kvalificirati kao krivično djelo počinjeno s predrasudom ili kao prekršaj.¹⁵ S tim u vezi, u praksi je prisutan i problem razlikovanja "bitnih" od "nebitnih" djela, koji je naročito izražen kod krivičnog djela izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti. Kako ovo krivično djelo može biti počinjeno na veliki broj načina (od ispisivanja grafita, preko usmenih izjava, do uskraćivanja nekog zakonskog prava oštećenima), tužitelji su suočeni sa problemom u određivanju stepena "ozbiljnosti", koji je potreban da bi se određene radnje okarakterizirale kao krivično djelo. Naprimjer, kada je riječ o pisaniju grafita kao oblika počinjenja ovog djela, iako postoji pravomoćna presuda u Bosni i Hercegovini da ono može biti počinjeno i tim putem,¹⁶ mišljenja konsultiranih tužitelja kreću se od apsolutnog negiranja takve mogućnosti do stava da nije bitan način na koji je djelo počinjeno već njegova suština, odnosno okolnosti konkretnog djela.¹⁷

Postoje i nejasnoće u razgraničenju između radnji koje spadaju u slobodu govora, "govora mržnje" u širem smislu, i krivičnog djela izazivanja mržnje i netrpeljivosti, posebno u slučajevima kada su subjekti takvih radnji politički predstavnici ili kada je radnja počinjena putem interneta ili drugih medija. Naime, konsultirani tužitelji izrazili su bojazan da bi postupci protiv političara zbog određenih "zapaljivih" izjava narušili slobodu govora i uvukli tužiteljstva u političku borbu.¹⁸ S druge strane, određeni broj tužitelja smatra da bi se ovim radnjama prvenstveno trebale baviti neke druge državne agencije, kao što je npr. Regulatorna

¹⁰ Vidjeti više u Lučić-Ćatić i Bajrić, *Procesuiranje kaznenih djela počinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini*, str. 26.

¹¹ Fokus grupa Banja Luka, 26. 4. 2013.

¹² Richard A. Devine i Alan J. Spellberg, "Hate Crime Prosecution", u *Hate Crimes: Understanding and defining hate crime*, ur. Barbara Perry i sar. (Westport: Praeger Publishers, 2009), str. 101; Vidjeti i OSCE/ODIHR, *Razumijevanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje: Priručnik za Bosnu i Hercegovinu* (Sarajevo: OSCE/ODIHR, 2010), str. 23-24.

¹³ Npr. Osnovni sud Brčko Distrikta BiH, Presuda br. 96 O K 006861 10 K, 30. 1. 2012.

¹⁴ Fokus grupa Banja Luka, 26. 4. 2013.

¹⁵ Susie Bennett, James J. Nolan i Norman Conti, "Defining and Measuring Hate Crimes: A Potpourri of Issues", u *Hate Crimes: Understanding and defining hate crime*, ur. Barbara Perry i sar. (Westport: Praeger Publishers, 2009), str. 164.

¹⁶ Osnovni sud Brčko Distrikta BiH, Presuda br. 096 O K 07 000298, 13. 5. 2008.

¹⁷ Fokus grupa Sarajevo, 15. 4. 2013.

¹⁸ Fokus grupa Banja Luka, 26. 4. 2013.

agencija za komunikacije BiH, koje bi analizirale takve izjave i poduzimale odgovarajuće korake.¹⁹ No, svakako je bitno istaći da je, u skladu sa zakonom, osnovno pravo i dužnost tužitelja otkrivanje i gonjenje počinitelja krivičnih djela, te u slučajevima kada postoje osnovi sumnje da je određeno krivično djelo počinjeno, oni moraju poduzeti propisane mjere i provesti istragu u skladu sa zakonom.

2.4. Percipirana neizvjesnost u pogledu dokazivanja i razlozi praktične prirode

Zbog nesigurnosti u pogledu uspješnosti dokazivanja zločina iz mržnje, postoji izražena tendencija da ih tužitelji procesuiraju kao "obična" krivična djela. Problemi sa dokazivanjem krivičnih djela počinjenih iz mržnje mogu biti brojni. Jedan od njih je i način na koji se predrasuda kao motiv počinjenja očituje. U situacijama kada se ona manifestira tako da postoji materijalni trag (grafiti, pisma, postovi na forumima i sl.), dokazivanje je olakšano. S druge strane, kada se predrasuda manifestira isključivo verbalno, dokazivanje je znatno teže. Tada se tužitelji moraju osloniti na svjedoke, te je prisutna neizvjesnost u pogledu konzistentnosti njihovog svjedočenja (npr. kada svjedoci nisu spremni u sudnici ponoviti izjave iz istrage) i kredibiliteta svjedoka. U takvim slučajevima, tužitelji kao najbolji put dokazivanja vide ispitivanje prošlosti počinitelja, što usložnjava i produžava istragu.

U uskoj vezi sa prethodnim problemom je i problem preopterećenosti tužitelja. Naime, određena tužiteljstva pokrivaju veći teritorij sa više stanovnika, te suočeni sa nedostatkom vremena i resursa, tužitelji često biraju jednostavniju opciju – procesuiranje zločina iz mržnje kao "običnog" krivičnog djela ili čak korištenje mehanizma prekršajne odgovornosti, gdje je prag dokazivanja niži.

2.5. Nedovoljna edukacija i nepoznavanje relevantne sudske prakse

Konsultirani tužitelji istakli su da nedostatak edukacije iz oblasti zločina iz mržnje predstavlja značajan problem u njihovom procesuiranju.²⁰ Edukacija je potrebna kako u domenu postojećeg pravnog okvira tako i u kontekstu praktičnih problema koji se mogu javiti tokom istrage i dokazivanja ovih krivičnih djela. Kao značajan nedostatak ističe se i odsustvo obuke stručnih saradnika. S obzirom na to da su stručni saradnici ovlaštene službene osobe koje obavljaju određene dokazne radnje i stavljaju nacrte akata, nedostatak njihove obuke iz ove oblasti može negativno utjecati na procesuiranje ovih djela. I zaista, do-sadašnja edukacija u ovoj oblasti u Bosni i Hercegovini bila je fokusirana isključivo na tužitelje. Tužitelji kao manjkavost ističu i nedostupnost relevantne sudske prakse iz Bosne i Hercegovine i regionala, ali i standarda i stavova Evropskog suda za ljudska prava u predmetima iz ove oblasti. Uvid u navedenu sudsку praksu mogao bi pomoći u rješavanju praktičnih dilema koje se pojavljuju u toku istraga ovih krivičnih djela.

2.6. Strukturalni problemi

2.6.1. Nepostojanje odgovarajućih podzakonskih akata

Nepostojanje protokola/uputstava/smjernica ili bilo kakvog podzakonskog akta o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje znatno otežava njihovo procesuiranje. Izrada ovakvih dokumenata predstavlja uobičajenu praksu u mnogim zemljama. U Velikoj Britaniji, u dokumentu Vlade o zločinima iz mržnje,²¹ analizirani su izazovi u procesuiranju ovih djela (iz perspektive legislative i prakse) i propisane konkretnе aktivnosti u svrhu njihovog prevazilaženja. Primjer dobre prakse je i protokol kakav postoji u Hrvatskoj, kojim su utvrđene obaveze nadležnih tijela koja sudjeluju u

¹⁹ Ibid.

²⁰ Uporedi: ECRI, *Izvještaj o BiH*, str. 11.

²¹ Home Office Government, *Hate Crime – The Cross-Government Action Plan* (UK: COI – Crown copyright, 2009).

otkrivanju, procesuiranju i praćenju rezultata krivičnog gonjenja u ovom domenu.²² Upitani o potrebi izrade sličnih dokumenata u Bosni i Hercegovini, većina konsultiranih tužitelja se izjasnila afirmativno, uz rezervu da isti trebaju biti sažeti i praktično orijentirani.

2.6.2. Nedovoljno razvijen odnos tužiteljstava sa policijom i akterima civilnog društva u procesuiranju zločina iz mržnje

Iako su generalno zadovoljni postojećom komunikacijom sa policijom, tužitelji su mišljenja da se u istrazi zločina iz mržnje ta komunikacija treba poboljšati. Nedostatak zajedničke edukacije i razmjene iskustava negativno utječe na identificiranje i otklanjanje problema u međusobnoj saradnji i komunikaciji.

Saradnja tužiteljstava, ali i policije, sa različitim akterima civilnog društva također predstavlja neiskorišteni potencijal u ovoj oblasti. Jedna od aktivnosti organizacija civilnog društva u domenu zločina iz mržnje jeste registriranje ovih djela i prikupljanje informacija o njima. Iako ovako prikupljeni podaci ne mogu zamijeniti zvanične statistike, oni mogu poslužiti tužiteljstvima kao pokazatelj prisutnosti problema na terenu. Organizacije civilnog društva u Bosni i Hercegovini sve više intenziviraju svoje aktivnosti u oblasti zločina iz mržnje, što tužiteljstva i policija trebaju iskoristiti.

Koncept "rada policije u zajednici", gdje policija i građani zajedno rade na rješavanju i prevenciji problema u domenu sigurnosti, ima značajan potencijal i u kontekstu zločina iz mržnje. Naime, policijski službenici, naročito oni u manjim sredinama, u prilići su da bolje poznaju vrijednosne stavove sredine, ali i pojedinaca u njoj, što može olakšati prepoznavanje i procesuiranje zločina iz mržnje. Međutim, ovaj koncept se u Bosni i Hercegovini još ne koristi kod zločina iz mržnje jer je njegova primjena relativno novijeg datuma, a on nije dovoljno razvijen u praksi.²³

3. ZAKLJUČCI

Istraživanje problema u tužiteljskoj praksi u Bosni i Hercegovini dovelo je do identificiranja nekih od najvažnijih faktora koji utječu na procesuiranje zločina iz mržnje:

- Već prilikom registriranja krivičnog djela od policije, nedovoljna senzibilizacija i lični stavovi policajaca mogu utjecati na izostavljanje predrasude kao motiva izvršenja krivičnih djela.
- Česta praksa neispitivanja motiva počinitelja u kontekstu zločina iz mržnje predstavlja značajnu prepreku za daljnji rad na tim predmetima.
- Poteškoće u praksi uzrokuje i nepostojanje odgovarajućih indikatora za prepoznavanje predrasude kao motiva.
- Postoji i percepcija sveprisutnosti ovih krivičnih djela, što dovodi do poteškoća u razlikovanju "bitnih" od "nebitnih", a to se direktno odražava na pravnu kvalifikaciju djela i odluku da se predrasuda kao motiv izostavi.
- Pored toga, postoje i određeni problemi praktične prirode, među kojima prednjači nedostatak edukacije iz ove oblasti, te nedostatak, odnosno nedostupnost relevantne praktične literature i informacija o relevantnim predmetima iz uporedne sudske prakse.
- Nepostojanje protokola/uputstava/smjernica o postupanju u procesuiranju krivičnih djela počinjenih iz mržnje predstavlja dodatni izazov u njihovom procesuiranju i konzistentnom postupanju u takvim slučajevima.
- Evidentan je i nedostatak saradnje tužiteljstava i policije sa različitim akterima civilnog društva.
- Neiskorišteni potencijal za unapređenje procesuiranja zločina iz mržnje (ali i njihove prevencije) predstavlja i koncept i praksa rada policije u zajednici.

²² "Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje", Ured za zastupanje Vlade Hrvatske - Radna skupina za praćenje zločina iz mržnje, 2011.

²³ Više u Irma Deljković i Marija Lučić-Ćatić, "Implementing community policing in Bosnia and Herzegovina", *Police, Practice and Research* 12, br. 2 (2011), str. 172–184.

4. PREPORUKE

Preporuka izvršnim vlastima BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta

- Potrebno je izraditi protokol o postupanju u predmetima zločina iz mržnje čija će primjena biti obavezna za sve sudionike krivičnog gonjenja u Bosni i Hercegovini.

Preporuke za VSTVBiH, centre za edukaciju sudija i tužitelja i ministarstva unutrašnjih poslova

- Neophodno je adekvatno educiranje i senzibiliziranje svih sudionika krivičnog gonjenja, naročito u pogledu prepoznavanja predrasude kao motiva, vođenja istrage i specifičnosti dokazivanja ovih krivičnih djela.
- Važno je osigurati zajedničke redovne edukacije za tužitelje i policijske službenike, koje bi poslužile i kao platforme za razmjenu iskustava između svih sudionika krivičnog gonjenja.

- Potrebno je sačiniti bazu podataka relevantne sudske prakse iz Bosne i Hercegovine, regionala i evropskih sudova u domenu krivičnih djela povezanih s mržnjom.
- Potrebno je izraditi konkretne programe u okviru koncepta rada policije u zajednici u svrhu preveniranja i unapređenja procesuiranja zločina iz mržnje. Ove je programe naročito neophodno kreirati u sredinama gdje se incidenti u vezi sa mržnjom najčešće pojavljuju.

Preporuke tužiteljstvima i policiji

- Radi lakšeg prepoznavanja, identifikacije i registracije zločina iz mržnje potrebno je kreirati jedinstvenu listu indikatora za prepoznavanje predrasude kao motiva.
- Potrebno je uspostaviti redovnu i konstruktivnu saradnju tužiteljstava i policije sa organizacijama civilnog društva koje se bave problematikom zločina iz mržnje.

NORWEGIAN EMBASSY

Ova analiza pripremljena je uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Norveške.

Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji isključivo su stavovi i mišljenja autora i ne odražavaju nužno stavove i mišljenja Analitike – Centra za društvena istraživanja niti donatora publikacije.

IZVORI

Izvještaji i članci

1. Balboni, Jennifer M. i McDevitt, Jack. "Hate crime reporting: understanding police officer perceptions, departmental protocol, and the role of the victim". *Justice Research and Policy*, br. 3 (2001), str. 1-27.
2. Bennett, Susie, Nolan, James J. i Conti, Norman. "Defining and Measuring Hate Crimes: A Potpourri of Issues". U *Hate Crimes: Understanding and defining hate crime*. Uredili Barbara Perry, Brian Levin, Paul Iganski, Randy Blazak i Frederick M. Lawrence. Str. 163-182. Westport: Praeger Publishers, 2009.
3. Deljkić, Irma i Lučić-Ćatić, Marija. "Implementing community policing in Bosnia and Herzegovina". *Police, Practice and Research* 12, br. 2 (2011), str. 172-184.
4. Devine, Richard A. i Spellberg, Alan J. "Hate Crime Prosecution". U *Hate Crimes: Understanding and defining hate crime*. Uredili Barbara Perry, Brian Levin, Paul Iganski, Randy Blazak i Frederick M. Lawrence. Str. 89-108. Westport: Praeger Publishers, 2009.
5. Dixon, Liz i Ray, Larry. "Current Issues and Developments in Race Hate Crime". *Probation Journal*, br. 54 (2007), str. 109-124.
6. European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). *Izvještaj o BiH*. Strasbourg: CoM, 2011.
7. King, Ryan D. "Hate Crimes: Perspectives on Offending and the Law". U *Handbook on Crime and Deviance*. Uredili Marvin D. Krohn, Alan J. Lizotte i Gina Penly Hall. Srt. 525-581. New York: Springer, 2009.
8. Lučić-Ćatić, Marija i Bajrić, Amir. *Procesuiranje kaznenih djela počinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini: perspektiva tužitelja*. Sarajevo: Analitika, 2013.
9. Nolan, James J. III, McDevitt, Jack, Cronin, Shea i Farrell, Amy. "Learning to See Hate Crimes: A Framework for Understanding and Clarifying Ambiguities in Bias Crime Classification". *Criminal Justice Studies* 17, br. 1 (2004), str. 91-105.
10. OSCE/ODIHR. *Hate Crimes in the OSCE Region – Incidents and Responses: Annual Report for 2009*. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010.
11. OSCE/ODIHR. *Razumijevanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje: Priručnik za Bosnu i Hercegovinu*. Sarajevo: OSCE/ODIHR, 2010.

Dokumenti , propisi i jurisprudencija

1. Home Office Government. *Hate Crime – The Cross-Government Action Plan*. UK: COI – Crown copyright, 2009.
2. Osnovni sud Brčko Distrikta BiH. Presuda br. 096 0 K 07 000298, 13. 5. 2008.
3. Osnovni sud Brčko Distrikta BiH. Presuda br. 96 0 K 006861 10 K, 30. 1. 2012.
4. "Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje". *Ured za zastupanje Vlade Hrvatske - Radna skupina za praćenje zločina iz mržnje*. 2011

Za više informacija
kontaktirajte:

Analitika – Centar za
društvena istraživanja
www.analitika.ba
info@analitika.ba

Copyright © 2013
Analitika – Centar za
društvena istraživanja

Ova publikacija nastala je kao rezultat projekta "Procesuiranje mržnje: prema usvajanju i implementaciji najboljih standarda i praksi Evropske unije u borbi protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini", koji implementiraju Udruženje tužilaca Federacije BiH i Analitika – Centar za društvena istraživanja, uz podršku Ambasade Kraljevine Norveške u Bosni i Hercegovini.

Analitika - Centar za društvena istraživanja je nezavisna, neprofitna, nevladina organizacija koja se bavi istraživanjem i razvojem javnih politika u širem smislu. Misija Analitike je da na osnovu kvalitetnih istraživanja i odgovarajuće ekspertize ponudi relevantne, inovativne i praktične preporuke usmjerene na promoviranje inkluzivnih i boljih javnih politika, kao i na sveukupno unaprijeđenje procesa njihovog donošenja.